

Tiende Bijbelstudie over 1 Samuël 4 – hoofdstuk 12 van ‘Gebeden’, bijbelstudies over Samuël

1. Zingen: Psalm 89:13
2. Gebed
3. Lezen: 1 Samuël 4
4. Welkom en mededelingen

Inleiding

1. De aandacht valt in de komende hoofdstukken niet op de persoon van Samuël, maar op de algemene situatie waarin Israël verkeert. We horen van de strijd met de Filistijnen, wat er met het huis van Eli gaat gebeuren en vooral welke verschrikkelijke gebeurtenissen er rond de ark zullen plaatsvinden. Alleen in 4:1a lezen we over Samuël. Het begin van dat vers sluit eigenlijk hoofdstuk 3 af, als er staat: ‘En het woord van Samuël geschiedde aan gans Israël.’

2. Over de Filistijnen hebben we in het boek Richteren al het nodige kunnen lezen. Elke keer weer waren het de Filistijnen die het de Israëlieten lastig maakten en hen zelfs aan zich onderwierpen. De Filistijnen waren afkomstig van Kreta en hadden de kuststreek langs de Middellandse Zee als hun woongebied uitgekozen. In het boek Jozua wordt er nauwelijks over de Filistijnen gesproken, maar ze waren er wel. Het is Jozua en het volk kennelijk niet gelukt om de Filistijnen geheel en al uit te roeien. Als de oud geworden Jozua het land noemt dat nog verdeeld moet worden, is daar ook het gebied van de Filistijnen bij – zie Joz. 13:2 en 3. Daar wordt al gesproken over de vijf vorsten van de Filistijnen, de Gazatiet, de Asdodiet, de Askeloniet, de Gethiet en de Ekroniet. Zij waren afgodendienaars en dienden de god Dagon. Dat woord lijkt ‘vis’ te betekenen, en daarom werd hij wel voorgesteld als een figuur die van boven mens en van onderen vis was. De Filistijnen moesten ook niets hebben van de besnijdenis, zoals die onder Israël bij de jongetjes van 8 dagen oud werd uitgevoerd. Daarom werden de Filistijnen door de Israëlieten vaak ook verachtelijk de ‘onbesnedenen’ genoemd.

Een van de laatste richters, Simson, heeft heel wat met de Filistijnen te stellen gehad. Met Gods hulp kon hij hun tijdens zijn leven en vooral door zijn dood heel veel schade berokkenen, maar hij was er niet in geslaagd hun macht te breken. Na de dood van Simson zal Eli, de hogepriester, ook als richter naar voren zijn getreden, een taak die hij veertig jaren heeft waargenomen. In het boek 1 Samuël ontmoeten we hem echter als een oude en vooral slappe man, die zijn zonen in hun zondige levenswandel helaas hun gang liet gaan, omdat hij kennelijk niet tegen hen opgewassen was.

3. Als we nu in 1 Samuël 4:1 over de strijd van Israël met de Filistijnen lezen, kunnen we ons afvragen wie er eigenlijk met de strijd begonnen is. In de *Korte Verklaring* wordt gesteld dat de Filistijnen zich begonnen te herstellen van de slag die Simson hen had toegebracht, en dat ze nu hun overheersende rol over Israël weer willen opeisen. Anderen wijzen erop dat uit vs. 1b valt af te leiden dat Israël met de strijd is begonnen. Er staat namelijk: ‘En Israël trok uit, de Filistijnen tegemoet, ten strijde.’ De Filistijnen waren de slag die Simson hen had toegebracht, kennelijk te boven en behandelden de Israëlieten opnieuw als slaven, maar dat worden zij nu zat. Ze willen een poging wagen zich van die last te bevrijden. Hoe dan ook, de Israëlieten legeren zich in Eben-Haëzer en de Filistijnen in Afek.

4. Er vindt een veldslag plaats en die loopt uit op een grote teleurstelling. Er zijn veel slachtoffers gevallen. Hoe kan dat? Een mogelijk antwoord zou kunnen zijn dat de Filistijnen gebruik gemaakt hebben van strijdwagens, want er staat in vs. 2: ‘want zij sloegen in de slagorden *in het veld* omtrent vierduizend man’. In bergachtig gebied zijn natuurlijk geen strijdwagens te gebruiken, dus het moet wel een redelijk vlak terrein geweest zijn. De Israëlieten konden natuurlijk tegen deze tanks van de oudheid niet op. Toch hadden zij wellicht wel op een overwinning gerekend. In ieder geval vragen de oudsten van Israël zich in vs. 3 af: ‘Waarom heeft ons de HEERE heden geslagen voor het aangezicht van de Filistijnen?’ De oudsten zijn kennelijk degenen die de leiding op zich genomen hadden, nu men door de ouderdom van Eli en de jeugdige leeftijd van Samuël nog niet over een andere richter beschikt. Zij hadden het antwoord eigenlijk zelf wel kunnen geven, want uit alles wordt duidelijk dat ze de Heere vooraf niet geraadpleegd hadden. Het zou goed geweest zijn als ze zich hadden afgevraagd of ze wel op

de juiste wijze de strijd waren ingegaan. Ze beseffen waarschijnlijk wel dat ze er de Heere bij hadden moeten betrekken, maar het brengt hen niet werkelijk in de schuld en ze komen niet tot belijdenis van hun ongerechtigheid.

5. Als ze echter opnieuw ten strijde willen trekken, willen ze het naar hun mening op hun manier wel 'goedmaken'. Ze zullen de Heere erbij betrekken. Maar dat doen ze op een manier die de Heere nooit kan goedkeuren. Ze willen, zo lezen we in vs. 3, de ark halen en die meevoeren als de strijd opnieuw uitbreekt. De ark was immers ook meegevoerd bij de intocht in het land Kanaän? De ark ging ook mee toen het volk zeven dagen lang rond de stad Jericho liep. De ark was de plaats waarop de Heere Zijn troon wilde vestigen. Als ze de ark meenamen, kon de overwinning niet uitblijven. Hun God is immers veel machtiger dan de afgod van de Filistijnen?

Ze maken echter een geweldige vergissing. Het is immers uitgesloten dat de ark zomaar kan worden vervoerd: deze bevindt zich in het allerheiligste en alleen de hogepriester mag éénmaal per jaar deze plaats betreden. De ark is zo heilig dat wierookdamp een rechtstreekse blik erop verhindert. Maar dat besef lijkt volledig te ontbreken. Het is dan ook méér dan een vergissing, het is de zonde van de eigenwillige godsdienst, waarbij de vormen nog wel overblijven, maar waarbij het hart ontbreekt.

Dat blijkt eigenlijk ook al wel uit enkele kenmerkende woorden aan het eind van vs. 3. De oudsten zeggen namelijk: 'Laat die (nl. de ark) in het midden van ons komen, *opdat zij ons verlosse van de hand van onze vijanden*'. Niet de Heere, maar zij, de ark, moet het doen! Meer en meer was in de richtertijd de godsdienst veruitwendigd, en daardoor was er niet veel meer dan een vormdienst overgebleven. Dat blijkt uit de gedachtegang van de oudsten – juist de oudsten die beter hadden kunnen en moeten weten, die geestelijk leiding hadden moeten geven, en hadden moeten weten: we hebben de Heere Zelf nodig.

6. Het plan wordt uitgevoerd, want in vs. 4 lezen we dat de ark vanuit Silo wordt gehaald, en dat Hofni en Pinehas mee moeten. Zij moeten de ark dragen, want dat mochten alleen mensen uit de stam van Levi doen. Eli is inmiddels zo oud en zwak geworden dat hij het drieste plan van de oudsten niet heeft kunnen tegenhouden. We weten wel dat hij in grote bezorgdheid is achtergebleven en dat zijn hart vervuld is van bange vrees. Wie immers op een dergelijke manier met de ark omgaat en God onderwerpt aan zijn eigen wensen, moet wel een oordeel over zich afroepen.

7. In het leger wordt echter, zegt vs. 5, gejuicht als ze de ark zien komen! Nu kan de overwinning hun niet ontgaan. Ze geloven in de ark! Ze schreeuwen zo hard dat het enkele kilometers verder door de Filistijnen gehoord kan worden. Het zal echter blijken dat dit puur bijgeloof is, in wezen een heidens bijgeloof in een heilig voorwerp. Datzelfde bijgeloof blijkt volgens vs. 6 ook de Filistijnen te beheersen. Ze hebben wellicht via spionage begrepen dat de ark in het leger van de Israëlieten is, hun heiligste voorwerp. Daar hebben ze respect voor en dat voorwerp staat voor hen gelijk aan de God van Israël. In vs. 7 zeggen ze dan ook: 'God is in het leger gekomen.' Dat maakt hen bang, lezen we in vs. 8, want die 'heerlijke goden' van Israël hebben bij de uittocht uit Egypte en in de woestijn vele wonderen gedaan. Sprekend vanuit hun polytheïstische voorstellingswereld omschrijven ze de God van Israël hier als 'goden'. De Filistijnen weten zich na enkele honderden jaren nog steeds meer of minder vaag te herinneren dat deze 'goden' het machtige Egypte in de woestijn met alle plagen hebben geslagen. Nu de 'goden' van de Israëlieten opnieuw persoonlijk naar het strijdtoneel worden gehaald, vrezende de Filistijnen een herhaling van de rampen, die nu niet tegen de Egyptenaren, maar tegen hen gericht zijn. Daarom sporen ze elkaar in vs. 9 aan om zich tot het uiterste in te spannen om de strijd niet te verliezen. 'Wees sterk, en weest mannen, gij Filistijnen, opdat gij de Hebreëen niet misschien dient, zoals zij u gediend hebben.' Ze zijn erop gespitst zo mogelijk zelfs de overwinning te behalen.

8. En dat gebeurt! Het loopt opnieuw treurig voor Israël af, lezen we in vs. 10. Het wordt dit keer een nog veel grotere nederlaag dan de eerste keer. Het hele leger van Israël wordt uiteengeslagen en iedereen probeert een goed heenkomen te zoeken; 'een ieder vluchtte naar zijn tenten'. De vorige keer viel er al 4000 man, maar dit keer loopt het aantal doden aan de kant van Israël op tot 30.000 gesneuvelden. Vs. 11 vertelt ons dat ook Hofni en Pinehas zich onder hen bevinden; ze sterven dus op dezelfde dag, zoals de profeet al tegen Eli had gezegd. Ze hebben de ark uit handen moeten geven, en deze valt in de handen van de vijand. Daar gaat de als god vereerde met goud overtrokken houten kist. De crisis is hiermee

compleet, omdat zowel het symbool van de aanwezigheid van God als de rechtmatige erfgenamen van het hogepriesterambt verdwijnen.

Ja, het heiligste voorwerp in Israëls heiligdom is in handen van de vijand. Het is wel duidelijk geworden dat het geen magische kracht heeft. God heeft toegestaan dat de ark in het land van de Filistijnen terechtkomt. Hij laat hiermee weten dat Hij Zijn heilige ark niet heeft laten maken om op deze manier gebruikt te worden. Afgoderij kan voor Hem niet bestaan, ook niet met de meest heilige voorwerpen. Deze gebeurtenis geeft een buitengewoon duidelijk bewijs, zegt ds. Den Butter, dat alleen een gedáante van godzaligheid, zonder dat de mens de kracht ervan kent, onvoldoende is. 'Daar komt een mens mee om. God vraagt altijd naar waarheid in het binnenste.' Natuurlijk had de Heere deze vernedering van Zichzelf kunnen voorkomen, maar dat heeft Hij niet gedaan, omdat Hij met deze ballingschap van de ark een bedoeling heeft. Dat zullen we later zien.

9. De bijbelschrijver gaat in het vervolg van dit hoofdstuk vertellen hoe de mensen in Silo deze grote nederlaag te horen krijgen en wat daarvan de uitwerking is. Er heerst daar grote spanning. Dat geldt zeker voor de hogepriester, de oude Eli. De vrijwel blinde man, 98 jaar oud en zwaarlijvig, heeft zijn stoel naast de weg, vlakbij de poort, laten zetten. Daar is hij gaan zitten om de eerste berichten van het slagveld te horen.

Wat zal er allemaal door hem heen zijn gegaan! Hij is de woorden van de profeet niet vergeten. Gaat op deze dag gebeuren wat hij geprofeteerd had? Ach, de oude man ziet zijn leven als het ware als een film voorbijtrekken. En dan kan hij niets goeds ontdekken. En nu is ook de ark nog weg! Zijn hart was sidderend vanwege de ark Gods, zegt vs. 13. Vol spanning en met een angstig hart wacht hij de berichten af.

Die komen van een Benjaminiet, zo vertelt vs. 12, die met gescheurde kleren en aarde op zijn hoofd het slagveld heeft verlaten en linea recta naar de plaats van het heiligdom is gegaan. Als hij daar aankomt, vertelt hij wat hij weet van de strijd, van de nederlaag en van de vele slachtoffers in Israëls leger. De ontsteltenis is natuurlijk uitermate groot. Een luid geschrei klinkt op. Dat hoort ook Eli, en dan wordt de bode, zegt vs. 14, ook bij hem gebracht. Hij vertelt hem in vs. 17 alles van de verpletterende nederlaag, van de dood van zijn beide zonen, en ... het hoge woord moet eruit: 'en de ark Gods is genomen'.

Het heiligste voorwerp uit de tabernakel is nu in de handen van de onbesnedenen! Die laatste boodschap kan de oude man niet meer verwerken, maakt vs. 18 duidelijk. Hij schrikt zo geweldig, dat hij met stoel en al omvalt, en de nek breekt.

10. Wat een triest einde komt er zo aan zijn leven! En, zegt ds. Den Butter, wat zit hier trouwens een ernstige waarschuwing in. Wie en wat Eli in zijn vroegere leven ook geweest is, bij het ouder worden is hij al slapper geworden. Hier is iemand van wie gezegd kan worden dat hij is 'verachterd in de genade'. Zijn bezorgdheid over de ark en het feit dat hij juist het bericht over het verlies daarvan niet meer kon verwerken, maken echter wel duidelijk dat hij toch weet van Gods genade en dat hij liefde had voor Zijn dienst. Maar verdrietig blijft het...

11. Na de mededeling over de dood van Eli richt de aandacht zich in vs. 19 op diens schoondochter, de vrouw van Pinehas. Zij is zwanger en staat op het punt te bevallen. Wanneer zij het bericht hoort over het verlies van de ark en over de dood van haar schoonvader en haar man, kromt zij zich en baart, omdat de weeën haar overvallen. Het moment dat zij een zoon baart, wordt het tijdstip van haar dood, zo maakt vs. 20 duidelijk. Terwijl zij op sterven ligt, proberen de vrouwen die haar bijstaan troost te geven. Ze roepen haar op niet bang te zijn, omdat ze een zoon heeft gebaard. De vrouw van Pinehas geeft echter geen antwoord op hun woorden en slaat er geen acht op. Ze is te zeer vervuld van de ramspoed die de Israëlieten is overkomen en doet nog maar één ding: ze noemt haar kind in vs. 21 Ikabod.

Deze naam i-kaboot betekent zo veel als 'weg is de eer'. Ze roept dit uit vanwege het verdwijnen van de eer uit Israël. De dood van haar schoonvader en van haar man heeft haar aangegrepen, maar vooral het buitmaken van de ark. Dat blijkt uit het laatste vers van dit hoofdstuk, vs. 22. Daar komt ze nog eenmaal aan het woord. Ze spreekt uit wat het ergst is voor de Israëlieten: 'De eer is gevankelijk weggevoerd uit Israël, want de ark Gods is genomen.'

12. De Heere heeft het toegestaan dat de ark is weggevoerd, maar Hij heeft nog meer gedaan. Na deze gebeurtenissen horen we namelijk niets meer over het heiligdom in Silo. De zonden die in Silo zijn bedreven hebben die plaats zo onheiligd dat de Heere daar niet meer blijven wil. In Jeremia 7:12 komt de Heere daar via de profeet nog een keer op terug, want we lezen daar: ‘Want gaat nu heen naar Mijn plaats die te Silo was, alwaar Ik Mijn Naam in het eerst had doen wonen; en ziet wat Ik daaraan gedaan heb vanwege de boosheid van Mijn volk Israël.’ Een ernstige waarschuwing!

13. De ‘kaboot Jahwe’, de heerlijkheid van God is weg uit Israël. Dat was het teken van Gods aanwezigheid onder Zijn volk. In Exodus 40 lezen we dat deze heerlijkheid des Heeren neerdaalde op de tabernakel, omgeven door een wolk. Die wolk was nodig, want de pure heerlijkheid Gods is iets wat onheilige mensen niet kunnen verdragen. Zo kwam de Heere onder Zijn volk wonen. In het heiligdom, op het verzoendeksel dat boven op de ark ligt.

De stervende vrouw van Pinehas heeft stervende gemeld dat deze eer nu weg is. God heeft Zich teruggetrokken en maakt Zich los. Wat een ontzaglijke werkelijkheid!

Ezechiël zag hier ook iets van in een visioen, zoals we in Ez. 10 en 11 kunnen lezen. Eerst ziet hij dat de heerlijkheid wordt opgeheven en boven de dorpel van de tempel blijft staan. Dan ziet hij dat de heerlijkheid verplaatst wordt tot bij de stadspoort. Nog wacht de Heere op verandering bij het volk. Maar die blijft uit en dan verlaat de heerlijkheid de stad. Ook de profeet zag zo het i-kaboot, de eer is weg.

We kunnen de lijn doortrekken naar onze eigen tijd, naar ons eigen volk. We zijn, zo werd onlangs duidelijk, geen christelijke natie meer. Er zijn meer atheïsten dan christenen in ons land.

14. We mogen echter niet in mineur eindigen. Daarom wil ik ten slotte een citaat van ds. Den Butter doorgeven. Hij geeft een uitweg die we ter harte moeten nemen. Dat wil ik aan het eind van deze inleiding, en aan het einde van ons eerste seizoen over 1 Samuël graag aan u doorgeven.

Citaat op blz. 84 van zijn boek Leve de koning!

Zingen: Psalm 94:8.